

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Білогуров Р.О., студент

Науковий керівник: Костенко Ю.О., к.т.н., доцент

*Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

Сучасні економічні відносини потребують перегляду системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік грошового обороту суб'єктів господарювання. Дебіторська заборгованість є одним з основних активів суб'єктів господарювання, інформація про її розмір, стан та строки погашення є важливою у для прийняття управлінських рішень. Оскільки, ефективне управління дебіторською заборгованістю спроможне збільшити рівень рентабельності та покращити фінансовий стан підприємства.

В економічно розвинутих країнах заходу нормальним вважається доля дебіторської заборгованості в активах підприємства біля 20 % [1]. За даними Державної служби статистики України (таблиця 1) питома вага у балансі та оборотних активах підприємств за видами економічної діяльності перевищує 30 та 60 відсотків відповідно, а у динаміці постійно підвищується. Тому великого значення для вітчизняних підприємств набувають проблеми ефективного управління дебіторською заборгованістю. Більшість підприємств фактично не мають можливості нормально працювати у зв'язку з наявністю дебіторської заборгованості, адже це відволікає фінансові ресурси з грошового обороту.

Дебіторську заборгованість можна розглядати як спосіб погашення кредиторської заборгованості; як частину проданої продукції покупцям, але ще не оплаченої; як один з елементів оборотних активів, які фінансуються за рахунок власних або позикових коштів [2].

П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» дає наступне визначення дебіторській заборгованості: «дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату» [3].

У М(С)БО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» вказано, що дебіторська заборгованість – це похідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку [4].

Таблиця 1 – Динаміка питомої ваги дебіторської заборгованості у балансі та оборотних активах підприємств за видами економічної діяльності (розраховано автором за даними [5])

Види економічної діяльності	Значення на кінець року									
	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	Б	ОА	Б	ОА	Б	ОА	Б	ОА	Б	ОА
Сільське, лісове та рибне господарство	30,8%	49,3%	31,4%	50,4%	38,8%	56,6%	50,0%	66,6%	71,0%	82,8%
Промисловість	28,4%	63,4%	27,4%	61,1%	32,6%	63,2%	32,6%	63,9%	35,5%	65,3%
Будівництво	35,5%	57,3%	33,7%	53,1%	39,4%	53,2%	39,4%	57,7%	36,2%	54,5%
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	49,3%	59,9%	48,8%	60,2%	50,3%	59,4%	50,3%	59,2%	55,7%	64,5%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	18,2%	55,0%	19,7%	58,5%	9,4%	58,3%	9,4%	54,9%	15,8%	70,1%
Тимчасове розміщення й організація харчування	17,9%	60,4%	19,1%	61,9%	17,0%	57,1%	17,0%	52,0%	18,8%	52,8%
Інформація та телекомунікації	18,2%	51,9%	23,8%	55,5%	15,8%	51,1%	15,8%	53,6%	33,0%	64,8%
Фінансова та страхова діяльність	33,4%	44,1%	31,6%	41,0%	41,7%	53,8%	41,7%	60,0%	37,6%	57,8%
Операції з нерухомим майном	22,0%	71,3%	21,5%	65,4%	28,5%	68,6%	28,5%	69,8%	31,2%	71,6%
Професійна, наукова та технічна діяльність	30,4%	55,3%	34,8%	63,1%	14,0%	62,1%	14,0%	52,5%	16,4%	52,8%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11,8%	66,0%	10,5%	60,6%	12,7%	56,0%	12,7%	56,8%	17,0%	72,3%
Освіта	15,1%	55,1%	13,7%	50,2%	13,6%	49,3%	13,6%	45,7%	13,4%	40,4%
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9,6%	48,5%	12,2%	50,0%	12,4%	53,3%	12,4%	46,8%	15,9%	49,2%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7,5%	42,7%	9,6%	39,8%	10,1%	50,7%	10,1%	41,4%	16,1%	54,9%
Надання інших видів послуг	18,2%	52,7%	19,9%	61,1%	29,5%	63,7%	29,5%	58,1%	21,9%	52,6%
Усього	31,4%	58,2%	31,1%	57,9%	31,2%	60,0%	31,2%	61,3%	39,5%	68,3%

Б - баланс; ОА - оборотні активи

Розкриття сутності дебіторської заборгованості є предметом постійного обговорення фахівців у сфері економіки, у таблиці 2 наведені основні визначення цього терміну.

Таблиця 2 - Визначення поняття «дебіторська заборгованість» в економічній літературі

Автори	Сутність поняття «дебіторська заборгованість»	Посилання
Бутинець Ф.Ф.	Дебіторська заборгованість – це заборгованість інших підприємств чи окремих осіб з платежів даному підприємству	[6]
Кірейцев Г.Г.	Дебіторська заборгованість - це складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг.	[7]
Білик М.Д.	Дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, які не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємства	[8]
Лишиленко О.В.	Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату	[9]
Голов С.Ф., Костюченко В.М.	Дебіторська заборгованість - фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.	[10]
Загородній А.Г.	Дебіторська заборгованість – сума заборгованостей підприємству (організації) від юридичних або фізичних осіб (дебіторів). Виникає внаслідок господарських стосунків між ними	[11]
Сопко В.В.	Дебіторська заборгованість є сумою боргових вимог, які утворилися у різних юридичних та фізичних осіб перед підприємством у процесі господарської діяльності	[12]
Стоун Д., Хітчинг К.	Дебіторська заборгованість - це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними.	[13]

Провівши аналіз поняття «дебіторська заборгованість», можна дійти висновку, що в економічній літературі виділено кілька розповсюджених точок зору, в основі яких під дебіторською заборгованістю розуміється зобов'язання інших суб'єктів господарювання.

До важливих чинників які впливають на виникнення дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання можна віднести:

- дефіцит коштів у контрагента або зниження рівня його платоспроможності;
- зниження платіжної дисципліни покупців і загальне погіршення фінансового стан галузей, до яких вони відносяться;
- надмірно високі темпи нарощування об'єму продажів продукції;
- ускладнення в реалізації продукції;

- випередження процентних банківських ставок у порівнянні з темпами інфляції і майже недоступність кредитування для більшості суб'єктів господарювання;
- відволікання коштів для придбання валюти і подальше знецінювання гривні;
- недосконале управління стягненням дебіторської заборгованості з контрагентів;
- низька якість аналізу дебіторської заборгованості і систематичності у використанні його результатів;
- низький рівень використання факторингу.

Для запобігання додаткових втрат і визнання підприємства неспроможним, кожен господарюючий суб'єкт повинен прагнути до скорочення дебіторської заборгованості.

Якісне управління дебіторською заборгованістю має значний вплив на ліквідність підприємства і відповідно на зміцнення фінансового стану підприємства в цілому. Отже якісне управління дебіторською заборгованістю є неодмінною умовою успішної діяльності, бо воно створює передумови для стрімкого зростання бізнесу і зростання фінансових можливостей підприємства.

Література.

1. Москалюк Г. О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення / О. Г. Москалюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів : Львівської політехніки, 2012. – № 721. - С. 173-179.
2. Чорнобривець М.М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення / М.М. Чорнобривець // Європейські перспективи. – 2013. – № 10. – С. 181–185.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_015.
5. Сайт Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sze.htm.

6. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку : [підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів] / Ф.Ф. Бутинець ; 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2003. – 444 с.

7. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24–36.

8. Кірейцев Г.Г. Фінансова звітність підприємств та її аналіз / Г.Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2002. – 452 с.

9. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : [підручник] / О.В. Лишиленко ; 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 670 с.

10. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами [Текст] : навч. посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. - К. : Лібра, 2004. - 880 с.

11. Загородній А. Г. Словник банківських термінів. Банківська справа : Термінологічний словник [Текст] / А. Г. Загородній, О. М. Сліпушко, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко – К. : Вид-во «Аконіт», 2000. – 605 с.

12. Сопко В.В. Бухгалтерський облік : Навчальний посібник / В.В. Сопко; МОУ. КНЕУ. – 3-тє вид., перероб. і доповнене. – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.

13. Стоун Д. Бухгалтерский учет и финансовый анализ / Д. Стоун, К. Хитчинг ; пер. с англ. Ю.А. Огибин, Г.Ю. Огибин. - М. : Сирин, 1998. - 302 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Бутенко О.В., студент

Науковий керівник: Хорошилова І.О., к.е.н.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Функціонування підприємств у ринкових умовах передбачає безперервний рух грошових коштів, тому їх слід розглядати як важливий ресурс та результат діяльності підприємств. Господарюючі суб'єкти використовують грошові кошти незалежно від характеру своєї діяльності. Вони мають потребу в цьому виді ресурсів для ведення своїх операцій, погашення боргових зобов'язань, забезпечення доходу для своїх інвесторів тощо.